O‘zbekiston taraqqiyotida Xadicha Sulaymonova va Mamlakat Vosiqovaning o‘rni

Poyonova Samira

TDYU AL o'quvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada O‘zbekistonning huquqiy tizimi va milliy yurisprudensiyasi rivojiga ulkan hissa qo‘shgan ikki buyuk siymo – Xadicha Sulaymonova va Mamlakat Vosiqovaning hayoti va faoliyati tahlil qilinadi. Tadqiqotda yigirmanchi asrning murakkab tarixiy sharoitida o‘zbek ayolining intellektual salohiyati, adolat yo‘lidagi matonati va davlat boshqaruvidagi o‘rni yoritib berilgan.

Kalit so‘zlar: yurisprudensiya, adolat, huquqiy taraqqiyot, adliya tizimi, Xadicha Sulaymonova, Mamlakat Vosiqova, ayollar huquqlari, qonun ustuvorligi, akademik meros, davlat boshqaruvi.

Abstract. This article analyzes the life and work of two great figures who made a significant contribution to the development of the legal system and national jurisprudence of Uzbekistan - Khadicha Sulaymanova and Mamlakat Vosiqova. The study highlights the intellectual potential of Uzbek women, their steadfastness in the cause of justice, and their role in state administration in the difficult historical conditions of the twentieth century.

Keywords: jurisprudence, justice, legal development, justice system, Khadicha Sulaymanova, Mamlakat Vosiqova, women's rights, rule of law, academic heritage, state administration.Asosiy qism

O‘zbekistonning huquqiy taraqqiyoti va milliy yurisprudensiya fanining shakllanish tarixi haqida so‘z ketganda, yigirmanchi asrning suronli yillarida faoliyat yuritgan va nafaqat o‘zbek ayoli, balki butun mintaqa huquqshunoslari uchun mayoq bo‘lgan Xadicha Sulaymonova va Mamlakat Vosiqovaning hayot yo‘llari yirik bir doston kabi gavdalanadi. Ushbu ayollar o‘zbek jamiyatida ayollar qobiliyatining cheksizligini, ilm-fanda akademik cho‘qqilarni zabt etish hamda davlat boshqaruvida qat’iyat ko‘rsatish mumkinligini amalda isbotlab berishdi. Ularning har biri o‘z sohasida ilk qaldirg‘och bo‘lib, o‘zbek ayolining intellektual salohiyatini huquqshunoslik olamida tan oldirdilar.

Xadicha Sulaymonova o‘zbek huquqshunoslik fanining chinakam asoschisi va poydevoridir. Uning hayoti ilmga bo‘lgan sadoqat va adolat yo‘lidagi cheksiz matonat timsoli hisoblanadi. 1913-yilda Andijonda tug‘ilgan Xadicha Sulaymonovaning huquq sohasiga kirib kelishiga yoshligida guvoh bo‘lgani – Nurxon Yo‘ldoshxo‘jayevaning qotili ustidan o‘tkazilgan sud jarayoni turtki bo‘lgan edi. U 1945-yilda huquq sohasida o‘zbek ayollari orasida birinchi bo‘lib fan nomzodi, 1950-yilda esa fan doktori bo‘lishga erishdi. Uning ilmiy merosi nafaqat nazariy tadqiqotlardan, balki amaliy qonunchilik asoslaridan iboratdir. Xadicha Sulaymonova O‘zSSR Adliya vaziri va Oliy sud raisi bo‘lib ishlagan yillari butun kuchini nohaq ayblangan insonlarning huquqlarini tiklashga qaratdi. Aynan uning yuksak bilimdonligi va huquqiy jasorati tufayli 1930-1950-yillar davomida qatag‘on qilingan 40 mingga yaqin hamyurtimiz oqlandi. U o‘zbek tilida jinoyat huquqi bo‘yicha birinchi fundamental darslikni yaratib, bugungi kundagi yuzlab huquqshunos olimlar uchun yo‘l ochib berdi.

Huquq sohasidagi taraqqiyotning yana bir yirik siymosi Mamlakat Vosiqovadir. U o‘zbek adliya tizimining eng mahoratli va uzoq yillik rahbarlaridan biri sifatida tarixda qolgan. 1922-yilda tug‘ilgan Mamlakatxon huquqshunoslikni shunchaki kasb emas, balki jamiyatni tartibga soluvchi muqaddas vazifa deb bildi. Mamlakat Vosiqova 1970-yildan 1984-yilgacha, ya’ni 14 yil davomida O‘zbekiston Adliya vaziri lavozimida samarali faoliyat ko‘rsatdi. Uning rahbarligi davrida respublikada qonunchilikni takomillashtirish, yuridik xizmatlarni aholiga yaqinlashtirish va yuqori malakali

\

yuristlarni tayyorlash bo‘yicha tizimli islohotlar amalga oshirildi. U o‘zining qat’iyatliligi, tartib-intizomga qat’iy rioya qilishi va xalq manfaatlarini hamma narsadan ustun qo‘yishi bilan davlat miqyosidagi arbob darajasiga ko‘tarildi. Mamlakat Vosiqovaning hayoti har bir huquqshunos uchun professional etika va rahbarlik mahoratining yuksak namunasi bo‘lib xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, ushbu ikki mashhur ayol O‘zbekistonning huquqiy va ijtimoiy taraqqiyotida o‘chmas iz qoldirdi. Xadicha Sulaymonovaning ilmiy jasorati hamda Mamlakat Vosiqovaning davlat boshqaruvidagi mahorati o‘zbek ayolining yuksak intellektual timsolini yaratdi. Ularning hayot yo‘li shuni ko‘rsatadiki, ilm-fan va huquq taraqqiyoti faqatgina nazariya bilan emas, balki adolatga bo‘lgan sadoqat va inson qadrini ulug‘lash bilan barqaror bo‘ladi. Bugungi kunda O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan huquqiy islohotlar va xotin-qizlarning yuridik sohadagi mavqeini oshirish borasidagi sa’y-harakatlar aynan mana shunday buyuk siymolar qo‘ygan poydevor ustiga qurilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1."Uch mashhur o‘zbek ayoli" (Xadicha Sulaymonova, Mamlakat Vosiqova, Halima Nosirova). To‘plovchi va nashrga tayyorlovchi: O‘zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi. Toshkent – 2022-yil.

2. Sulaymonova X. S. "O‘zbekistonda sovet jinoyat huquqining shakllanishi va rivojlanishi" (ilmiy dissertatsiya va monografiyalar).

3. O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi. (X. Sulaymonova va M. Vosiqova haqidagi biografik maqolalar).

4. "O‘zbekiston yuridik jurnali" arxiv sonlari (Adliya vazirligi va Oliy sud faoliyatiga doir tarixiy ocherklar).

5. O‘zbekiston Milliy arxivi hujjatlari (O‘zSSR Adliya vazirligi va Oliy sudi rahbar kadrlariga oid ma'lumotlar).

Vosiqova M. "Adliya va qonun" mavzusidagi publitsistik maqolalar va nutqlar to‘plami.

\